

"Zwanenzang"

Een Sociaal Familie Drama.

'De memoires van een dwalende ziel'

"Zwanenzang"

Een Biografische Roman

Geschreven door Mattheus Geuzinge, 2021.

Aanbevolen lezers-leeftijd 21 jaar en ouder.

"Zwanenzang"

Een Sociaal Familie Drama.

'De memoires van een verdwaalde ziel'

Copyright Mattheus Geuzinge 2021

Druk: Mijnbestseller.nl

Paperback 436 bladzijden

ISBN: 9789403634852

Omslagontwerp, Layout, Photoshop,
en Typografie:

Mattheus Geuzinge

Lettertype: Cambria 8, 10, 11, 12 en 16

Regulier, Bold en cursief

~ ~ ~

Bronnen:

Mijn Leven,
Woordenboeken,
Encyclopedieën,
Oogverslag,
Interviews,
Bibliotheek,
Internet, Google,
Wikipedia

Index			Bldz. 01
Inleiding			03
Voorwoord			04
Hoofdstuk	01	Leeuwarden 1926	07
Hoofdstuk	02	Amsterdam 1926	21
Hoofdstuk	03	Rosa geboren 1926	31
Hoofdstuk	04	Abraham Petiet 1928	39
Hoofdstuk	05	Marie gaat samenwonen 1928	51
Hoofdstuk	06	In de Jordaan 1930-1934	61
Hoofdstuk	07	De Kentering 1931	71
Hoofdstuk	08	Hoog Zomer 1932	79
Hoofdstuk	09	Jordaanoproer 1934	85
Hoofdstuk	10	Verzet, Leed en Vreugde 1935	93
Hoofdstuk	11	Amsterdam Noord 1935	99
Hoofdstuk	12	Zwarte Nel, Kerk en Bijbel 1935	105
Hoofdstuk	13	De Tweede wereldoorlog 1940	115
Hoofdstuk	14	Rosa in betrekking 1942	121
Hoofdstuk	15	Bommen op A.dam Noord 1943	137
Hoofdstuk	16	De Versobering 1944	147
Hoofdstuk	17	De Hongerwinter 1944-1945	157
Hoofdstuk	18	De Bevrijding 1945	169
Hoofdstuk	19	Cirebon Java 1945-1946	177
Hoofdstuk	20	Letland-Rusland 1945	189
Hoofdstuk	21	Massing Maloud 1946	205

Vervolg index t/m Hfdst. 39, Zie ommezijde.

Hoofdstuk	22	Rosa raakt zwanger 1947	219
Hoofdstuk	23	Matthijs geboren 1947	237
Hoofdstuk	24	Rosa ontmoet Jan 1948	249
Hoofdstuk	25	Rosa getrouwd 1949	263
Hoofdstuk	26	Schellingwoude 1949-1950	281
Hoofdstuk	27	Massing getrouwd 1950	297
Hoofdstuk	28	Nieuwendam 1951	311
Hoofdstuk	29	Winter 1952-1953	327
Hoofdstuk	30	Amsterdam-Noord 1953	333
Hoofdstuk	31	Naar de stad 1954	349
Hoofdstuk	32	Amsterdam Centrum 1954	359
Hoofdstuk	33	Bergen aan Zee 1955	367
Hoofdstuk	34	Rusthuis De Leemkuil 1956	383
Hoofdstuk	35	Matthijs krijgt een gitaar 1961	391
Hoofdstuk	36	Matthijs, Amsterdam 1965	405
Hoofdstuk	37	Vertrek naar Thailand 2004	421
Hoofdstuk	38	Rosa Overlijdt 2015	425
Hoofdstuk	39	Slotwoord Auteur, Juli 2021	429

Q

Inleiding

In memoriam

Rosa Verdonk Brugsma

Geboren: 28 Oktober 1926
te Amsterdam

Overleden: 13 Februari 2015
te Hoorn NH

~~~

Dode:

*Een vrije bewerking van het gedicht
'Waarheid' van Gerrit Achterberg.*

Dode, ik ben bedorven tot op het lied
dat ik nog moet gaan zingen.
Geen eeuwigheid kan bedwingen,
het lot dat ons wordt ingekorven.

Ik heb niets meer of minder verworven,
dan deze waarheid der sferen.
Ik ben slechts hier, uw existentie te eren,
maar gíj zijt in pijn gehuld, gestorven..

~~~

Voorwoord. *De boektitel 'Zwanenzang', is in de eerste plaats bedoeld in de context van een herinnering aan een aantal memorabele momenten, betreffende de hoofdrolspelers uit het verhaal, dat begint in het vooroorlogse Friesland, en zich daarna voortzet in de oude Amsterdamse Jordaan en vervolgens in Amsterdam-Noord..*

Dit "Sociaal Familiedrama" bestaat slechts voor een klein gedeelte uit fictie, doch wel veelal gebaseerd op aannemelijk feitelijke gebeurtenissen, die echter soms als puzzelstukjes aan elkaar zijn gepast, teneinde een compleet verhaal te kunnen vormen.

Het familieverhaal bestaat uit 'n aantal zorgvuldig gekozen flashbacks, uit het leven van Marie Brugsma, dochter Rosa Brugsma en haar zoon Matthijs, pleegvader Jan Verdonk, alsmede, de Indonesische man Massing Maloud, de biologische vader van Matthijs.

Door enig onderzoek, gepuzzel, en soms ook enige, reële, fantasie, is het mij tóch gelukt zo goed mogelijk, verschillende momenten uit mijn moeder's familielevens en dat van mijzelf vast te leggen, in een verhaal dat in den beginne ook grotendeels gebaseerd is op het leven van haar moeder, Marie Brugsma.

Met name de laatst genoemde, speelt een cruciale rol in dit aangrijpende verhaal dat makkelijk leesbaar is voor een ieder.

De familienamen Tjepkema, Brugsma, Maloud, Verdonk, en ten slotte Petiet, zijn in dit boek fictieve namen: Dit ter bescherming van de bestaande familienamen van de hedendaagse nog in leven zijnde bloedverwanten c.q. familieleden, van de hoofdrolspelers in het verhaal.

Ikzelf, de schrijver, heb een poging gedaan om zoveel mogelijk de ouderwetse Nederlandse volks-spreektaal te gebruiken, zoals dat in

die tijd gebruikelijk was. Het boek is echter ook niet vrij van groffe platvoerse taal, daar waar ik het nodig vond. Mocht u dat storen, leest u het boek dan liever niét s.v.p..

~~~

Mijn moeder Rosa..

Na een tijdperk van hárd werken en tegenslagen, is heden het leven voor Rosa in een fase beland, waarin zij de tachtig vér gepasseerd is. Ze merkbaar indolent is geworden, inherent aan haar lichamelijke en mentale ongemakken.

Mede waardoor zij nu bijna dágelijks met veel weemoed, terugblijkt op haar verleden, en Rosa met nogal wat angst en gebreken voortleeft, in het moderne heden.

Dat verleden zijn echter wel de meest bewogen jaren, uit de prille beginperiode van Rosa's lange leven, dat niet over het pad der frisse rode rozen ging, en vervolgens haar lichaam en geest aantastte.

Haar grote held en liefde, Jan Verdonk, de noeste werker en stiefvader van Matthijs, is al meer dan vijfentwintig jaar dood.

Dát afscheid echter, valt haar dagelijks nog zeer zwaar..

Een paar foto's in de ouderwets ingerichtte huiskamer, herinneren nog aan gelukkiger tijden, met haar steun en toeverlaat, echtgenoot Jan Verdonk. Een oprechte man uit duizenden..

Een paar kennissen komen Rosa zo nu en dan, nog wel eens opzoeken in het vrij rumoerige Hoornse wijkje, waar ze nu al enige tientallen jaren in een flat woont op aandringen van zoon Matthijs.

Daar wonen veelal mensen op gevorderde leeftijd, gelardeerd met wat veertig en vijftigers, alsmede, pás beginnende jongeren.

Over de Auteur.

Mattheus Geuzinge, de schrijver van dit boek, is geboren en getogen in Amsterdam, doch uiterlijk, zeer duidelijk van tropische makelij: zoon van een blanke Nederlandse moeder en een blanke pleegvader, gaat zich tijdens zijn turbulente jeugd jaren in het grote Amsterdam van de vijftig en zestiger jaren, steeds meer interesseren voor zijn andere, Indonesische, tak van afkomst.

De schrijver van dit boek is in het verhaal Zwanenzang, Matthijs Verdonk, de zoon van Rosa Brugsma, die zich jarenlang afvraagt hoe het kan, dat hij bruin is en zijn vader en moeder blank zijn, zoals de gehele familie van beide kanten.

Dit nog steeds grotendeels onopgeloste vraagstuk, heeft op latere leeftijd van de auteur geleid tot een álles overheersende identiteitscrisis welke zijn gehele leven tot op heden heeft verstoord op het geestelijk vlak, en heeft geleid tot vele ontsporingen.

Het heeft onder andere geleid tot een scheiding en een emigratie in 2004 naar Thailand, waar hij een teruggetrokken leven leidt en zijn laatste jaren veelal vult met het schrijven van verhalen, de huishouding, en regelmatige bezoeken aan Buddhistische tempels, doch ook het bruisende nachtleven in Bangkok.

Hij heeft zich inmiddels neergelegd bij het onopgeloste geheim van de nog steeds, ontbrekende biologische Indonesische vader, doch blijft wel kampen met de brandende vraag, bij welk volk en familie hij nu eigenlijk werkelijk thuis hoort op deze wereld.

Dát, omdat hij zich dikwijls bekneld voelt tussen twee tegenovergestelde culturen, waarbij zijn eigen identiteit dan immer ter discussie komt te staan, als zijnde, ondefinieerbaar, of stateloos..

Ik hoop desalnietemin, dat u mijn boek met interesse zult lezen.

Intern in betrekking bij een rijke herenboer nabij de Friese hoofdstad Bolsward, raakt een jonge, interne huishoudhulp, Marie Brugsma, zwanger van, de boer's enige zoon en diens opvolger, de jonge Lieuwe Tjepkema.

Marie is dan amper negentien jaar oud. Ze is nog geen half jaar in dienst van boer Hidde Tjepkema, welke uitgestrekte landerijen bezit, een groot aantal koeien op stal heeft staan en een aantal knechten in dienst heeft.

De boer heeft naast Lieuwe ook nog een dochter; Anna.

Anna studeert civiele rechten in Leeuwarden.

Zij zal echter verder geen rol meer spelen op de boerderij.

Haar interesses liggen elders, meer op het moderne stadse leven, ver van het boerenbedrijf.

Lieuwe zal dus de opvolger van boer Tjepkema worden, en als de tijd dan daar is, het boerenbedrijf overnemen.

Zijn toekomst is daarmee gewaarborgd.

De boer en boerin zelf, kunnen dan naar alle tevredenheid hun hoofd ten ruste neerleggen. Altháns dat zijn de afgebakende plannen van de aloude boerenfamilie.

Marie is volledig in de kost, hier op de Mariahoeve. Echter, de afstand naar Bolsward, vanaf thuis in Leeuwarden, nabij de Oldehovense kerktoren, is zeker in dié tijd te groot, om deze dagelijks af te leggen.

Marie doet haar werk erg goed. De herenboer wil daarom dat sterke deern dan ook graag behouden. Ze is bovendien knap en heeft een bevallig lichaam voor haar leeftijd.

Dat is ook zoon Lieuwe, in dat jaar nèt twintig lentes jong, zeker niet ontgaan. Hij ziet haar maar al te graag..

Lieuwe is opvallend vaak, dikwijls tussen 't vele werk door, in haar buurt te vinden, acterend als een dartel veulen.

Grappen en grollen makend, om haar maar zoveel mogelijk te behagen en voor zich te winnen.

Marie beantwoordt zijn avances stilletjes, doch niet al te openlijk, uit angst dat de ouders van Lieuwe, haar zullen ontslaan. Tenslotte is zij maar personeel. Een poetsvrouw en 'n kookster. Laag werkvolk dus..

Op een gure winteravond sluipt Lieuwe naar Marie's slaapkamer en weet haar dan te overtuigen, dat zij de deur voor hem moet gaan openen.

Hij voelt zich echt zó eenzaam, fluistert hij bijna onhoorbaar. Óh Gód! hij is zó verschrikkelijk dolverliefd op haar.

Ziet ze hem dan helemaal niet staan? acteert hij dan levensrecht en geloofwaardig, daarbij zijn allerdroefste, smekende stem gebruikend, sterk op haar gemoed werkend.

Marie gaat uiteindelijk gedwee door de knieën, voor deze looze argumenten van haar minnaar.

Ze voelt zich schuldig en toont wat mededogen met deze, nog zo jonge, doch reeds viriele man. Lieuwe kruipt bij haar in bed, waar ze vurig de de liefde bedrijven.

Van het gebruik van enige voorbehoedsmiddelen is, in dat era van relatieve armoe en onwetendheid, echter nog geen sprake. Praktisch in heel het land nog niet.

Een goede anderhalve maand na deze gebeurtenis, is het dan ook ongewild, goed raak..

Marie is al enige tijd zwanger heeft de plaatselijke dokter bij haar vastgesteld, nadat zij zich met vage buikkachten en een intens misselijk gevoel, vervoegd had op zijn spreekuur in de stad, een paar kilometer verderop.

Ze is echter als de dóód zo bang, dit nieuws te melden op de boerderij aan de boer en boerin.

Alleen Liéuwe, die dadelijk de schrik van zijn leven krijgt, vertelt ze het schokkende nieuws.

Ze besluiten alles nog even stil te houden..

Als Lieuwe op zekere dag de moed heeft, dat schandaal op te biechten aan zijn ouders, breekt de hel los ervaart hij dan spoedig. Marie krijgt onmiddellijk de schuld.

Zij heeft hun zoon Lieuwe verleid met haar stadse manieren en koketterieën.

Die meid heeft hun vertrouwen danig geschonden, en bovendien een onuitwisbare schande over de familie gebracht.

Ontslágen wordt ze, en wel nú meteen.

Zoon Lieuwe's vurige smeekbeden mogen niet baten.

De boer en boerin zijn beiden onvermurwbaar.

Die meid móét weg van de hoeve en zo snel mogelijk.

Hij stelt zijn ouders voor, netjes met Marie te gaan trouwen, "en zó zijn dan alle problemen de wereld uit", oppert hij luchtig, in een poging deze zaak in de minne op te lossen, want Lieuwe heeft zijn hart op de juiste plaats.

Zijn ouders evenwel, vinden de dienstmeid Marie te min voor Lieuwe. Ze is van lage komaf én laag geschoold.

'Dat kon immers nooit wat worden met zo'n gewoon famke en een rijke boerenzoon': *"Dat koe nea wat wurde mei sa'n gewoan famke en in rike boeresoan"*.

Bovendien zijn zij Gereformeerd en Marié is Katholiek..

"Twa leauwe op in tuten, dêr sliëpt ommers de duvel tusken",

"Twee geloven op een kussen daar slaapt immers de duivel tussen", wordt door het zwaar gegriefde echtpaar met grote overtuiging georakeld.

“*Wat sille minsken dêroer sizze*”, ‘Wat zullen de mensen er wel van zeggen ze wanhopig tegen elkaar’.

Marie moet dan noodgedwongen, als een afgedankte geslagen hond, haar koffers pakken en ze voelt zich daar heel begrijpelijk, dóód-ongelukkig onder..

Marie krijgt de kans niet meer met haar geliefde Lieuwe te spreken, die door zijn ouders angstvallig wordt weggehouden bij haar, alsof ze de pest zou hebben.

Ze krijgt nog wel twee weken salaris mee, als compensatie voor de plotselinge vervoerskosten en een pleister op de zere wonde, die zwangerschap heet.

Deze is echter verre van welkom in huize Tjepkema, blijkt nu wel. Dat alles voor de familie-eer.

Marie vertrekt met lood in de schoenen, op de stoomtram naar de stad Snits, *Sneek*, om daarna over te stappen op de boemeltrein naar Leeuwarden.

Een hele onderneming nog in die tijd. Vol angst vraagt ze zich nu af hoe haar familie zal reageren op deze Jobstijding, welke in het conservatieve familieleven van toentertijd, wel degelijk een rechtstreeks schandaal was.

Zwanger en geen relatie. Erger kon het al haast niet.

Marie heeft thuis nog twee broers en een zuster.

Een andere óudere zuster, was reeds met haar man en kinderen naar het grote Amsterdam vertrokken:

Alwaar ze een kleine winkel in vistuig drijven aan de rand van de stad, pal aan de Sloterkade, bij het begin van de Zuid-Westelijke lange stadsweg, de Amstelveenseweg.

Bij aankomst in de ouderlijke woning, treft zij alleen moeder thuis, welke grote ogen opzet van pure verbazing zodra Marietje plotseling voor de deur staat met haar reiskoffertje.

Nog voor haar moeder ook maar een enkel woord kan uitbrengen, barst Marie in tranen uit en roept nu in paniek naar moeder: *“Mém!, ik bin swier rekke fan Lieuwe yn Boalsert”*.

‘Moeder ik ben zwanger geraakt van Lieuwe, in Bolsward’.

Moeder’s mond valt open van verbazing, doch dan trekt ze Marie naar zich toe, en begeleidt haar dan, met de arm om haar heen naar binnen.

De huiskamer in, waar een gloeiend hete snorrende potkachel, behaaglijke warmte afgeeft, in de traditioneel Fries ingerichte huiskamer.

“Heit en do broers en suster binne noch net thús fan it wurk, dus fertel my mar fluch wat der bard is”, ‘Vader en je broers en zus zijn nog niet thuis van het werk, dus vertel mij maar snel wat er gebeurd is’ zegt moeder dan gemoedelijk tegen Marie die flink overstuur is..

Met horten en stoten, en half snikkend vertelt Marie dan haar hele verhaal van A tot Z..

Ze kijkt angstig naar moeder, hoe deze wel zal reageren.

Moeder bewaart echter haar kalmte, totdat Marie klaar is met het hele verhaal en ze zegt dan rustig: *“Ik sil it wol oan heit fertellen jûn asto nei bêd binne gien. Dêrnei sjen wy wol fierder famke”*.

‘Ik zal het wel aan vader vertellen, vanavond zodra jij naar bed bent gegaan. Daarna zien we wel verder meisje’.

Marie haalt dan opgelucht adem en omhelst haar moeder, die snel een beker volle, rauwe, warme melk voor haar verdrietige dochter gaat maken.

Op het moment dat vader zojuist thuiskomt van de melkfabriek, is ook hij uiteraard verbaasd, als hij Marie thuis treft:

“Hái Marie, Dó thús?” ‘Héé Marie! Jij thús!’ zegt hij.

“Do hast dochts noch gjin frij wykéin?” ‘Je hebt toch nog geen vrij weekeinde?’ Marie vertelt vader dan, dat er geen werk meer voor haar was, en dat ze is ontslagen.

Ze zegt niet dat ze zwanger is, want dat zal moeder later op de avond, als het zo uitkomt, aan vader gaan vertellen.

Zodra haar broers en zuster allen thuis zijn, van het werk op de nabije koekfabriek, vertelt Marie nogmaals een verholde versie van het verhaal.

Tijdens het avondeten wordt er nu verder over gezwezen door de familie, welke na lange tijd weer samen is.

Na de maaltijd speelt Hein, de jongste broer van Marie, nog wat op zijn trompet, ter ere van haar thuiskomst.

Voor even montert Marie’s humeur op.

Ze houdt van de muziek die haar broer maakt, en hij is er zeker niet slecht in, blijkt steeds meer.

Hein heeft het karakter van haar moeder, en is altijd goed gemutst. Hij is zacht voor iedereen en erg geliefd.

Ouke, haar oudste broer daarentegen, is een rauwdouwer met de drift van vader, en deinst er zeker niet voor terug een gevecht aan te gaan.

Daarbij een mes te trekken, en dat ook daadwerkelijk te gebruiken, mocht dat zo plotseling eens uitkomen.

Ouke zegt niet veel, doch is meer een binnenvetter, welke al meerdere malen in zijn jongensjaren met justitie in aanraking is geweest, voor wat kruimeldiefstallen en opstootjes.

Een paar uur later, zodra Marie naast haar zuster Anne het tweepersoons eikenhouten ledikant, op de bovenverdieping deelt, vertelt ze haar zuster het nu échte verhaal nogmaals.

Marie stelt wel uitdrukkelijk de vraag, of ze het voorlopig nog geheim wil houden. Zus Anne belooft het plechtig.

Nóg wat later hoort ze haar vader's stem verheffen, beneden vanuit de huiskamer, en hoort hem vervolgens met zijn vuist hard op tafel slaan.

“Gód! Hij wéét het al”, denkt Marie dan ingehouden angstig.

Zij luistert muisstil toe, hoe haar moeder de boel met een krachtig "ssssh".. sust, echter, ze weet dan ook, dat ze morgen met haar vader zal moeten gaan praten, over wat er nu verder met haar gebeuren moet.

Want, heeft vader reeds tegen moeder gezegd:

“Wy hawwe gjin jild genôch om der noch in mûle by te fiede, en boppedat; wat sille de minsken yn dees buert wol net oer ús gean sizze? Hja sille der skande fan prate, allegearre”.

“We hebben geen geld genoeg om er nog een mond bij te voeden, en bovendien; wat zullen de mensen in de buurt wel niet over ons gaan zeggen? Ze zullen er grote schande van spreken!” oreert hij dramatisch als een volksmenner tot zijn schare aanhangers.

Zodra Marie's vader de volgende avond thuiskomt van het werk, neemt hij na het avondeten Marie apart in een zijkamertje. Moeder is er ook bij.

Heit is dan niet blij, doch gelukkig ook niet kwaad..

Hij heeft alreeds met moeder een idee besproken, dat bij hem opkwam na het slechte nieuws van gisteravond aan de huiskamertafel.

“Famke”, zo begint hij zijn betoog: “Ik heb van je moeder gehoord wat er met je gebeurd is”.

“Daar ben ik erg van geschrokken, doch ík geloof zelf heilig, dat die boerenzoon je verleid heeft”.

“Met twee weken armoedig salaris sturen ze jou weg, en ze denken dat tegenover onze goéie Gód, te kunnen verant-

woorden, die Farizeeërs”. *“Ik hate hja, dy rike stynkers! Hja tinke allegear mar te kinnen dwaan”*. ‘Ik haat ze die rijke stin-kerds’. “Ze denken alles maar te kunnen doen”..

Dan zijn stem fél verheffend: *“It fólk uitbuiten, dat is wat hja goed kinne dat rapalje, mar de Here God sil hja straffen!”*

‘Het gewone volk uitbuiten, dat is wat ze goed kunnen dat tuig, maar de Here Gód zal ze straffen!’

Marie heeft haar vader zelden zo kwaad gezien, doch is wel blij dat vader het zo voor haar opneemt.

Dan verandert vader van toon, en schuift dan kalm wat dichter naar Marie toe..

Moeder heeft al die tijd alleen maar zwijgend toegekeken, bang dat vader in zijn drift, misschien wel tegen háár uit zal vallen. Doch het gaat anders. Vader zegt dan:

“Mariétje, famke, it is faaks it bêste foar ús allegearre asto hjir oer in skoftsje fuortgiet en do berntsje op in oare plak yn Hollând, bûten Fryslân, krije”.

“Marietje, famke, ‘tis misschien het beste voor ons allemaal, als je hier over een poosje weggaat, en dan je kindje op een andere plek in Holland, ver buiten Friesland, krijgt”.

“Moeder zal je zuster Piertsje in Amsterdam schrijven, en haar vragen of zij en schoonzoon Obbe De Boer, een plekje voor je hebben, tot het kindje geboren is”.

Daarna zwijgt hij even. Marie stemt nu dankbaar in met het hele idee. Ze valt vader en moeder beiden met de armen om de hals voor hun begrip en de hulp die ze haar bieden.

Voor het slapen gaan bidt ze tot het beeldje van Maria met het kindeke Jezus in haar armen voor de genade, welke ze heeft mogen ontvangen van de Here Jézus en de goéie God.

Ze zal binnenkort ook nog naar de kerk te biechten en dan-

ken gaan, alhoewel ze vreemd genoeg nooit gedoopt is, voor zover ze dat zelf weet.

Weken gaan voorbij, als er een antwoord komt op de brief, welke moeder destijds schreef aan haar zuster Piertsje, die al jaren in Amsterdam woont.

Het is goed bericht, tot grote opluchting van Marie..

Alhoewel zijzelf niet over veel ruimte beschikken, hebben Piertsje en haar man Obbe, alle begrip voor de situatie waarin Marie heden verkeert.

Marie mag de kamer van nichtje Dinie delen, en zo af en toe helpen met het huishouden.

Ergens in Mei ís het zover en neemt Marie de avond voor vertrek, alvast afscheid van iedereen. Behalve van moeder; die zal ze morgenochtend nog zien, vóór ze op weg gaat naar de grote garage hier in de buurt.

Daarvandaan zal een van de weinige autobussen in die tijd, haar naar de grote, voormalige vissershaven van het historische Lemmer brengen.

Daags ervoor heeft Marie al een kaartje gekocht, om zeker te zijn van een goed plaatsje in de bus.

Vanuit de Lemmerhaven zal ze dan vervolgens met 'n reguliere stoomboot, naar het grote Amsterdam vertrekken.

Een overtocht, welke zo'n vijf uur zal gaan duren.

Marie heeft wel eens meer een boottochtje gemaakt, doch de Zuiderzée op, met een heuse pijlsnelle stoomboot, dát is heel andere koek; das gelijk een tocht op de echte zee.

Ze zeggen dat je onderweg zelfs eten en drinken kunt kopen uit de keuken die ze aan boord schijnen te hebben.

Ze weet dat ze elkaar, lange tijd niet meer zullen zien.

Het afscheid doet dan ook pijn voor moeder en dochter..

Tranen wellen op in Marie's helder blauwe ogen als ze haar moeder aankijkt.

"Famke, jo gean der goed yn dat Amsterdam", 'Famke, het ga je goed daar in dat Amsterdam zegt moeder, terwijl Marie met haar rieten koffertje aan de rechterhand en haar handtasje om de schouder, het straatje uitloopt..

Moeder heeft Marie heimelijk nog 'n paar gulden extra toegestopt, voor als ze eventueel in moeilijkheden komt, in die verre, onbekende, grote stad.

"Pas goed op dysels hear Marié, en skriuw my asto oan binne kommen!" 'Pas goed op jezelf hoor Marié, en schrijf me als je aan bent gekomen', roept ze haar dochter nog na.

De rit naar Lemmer duurt zo'n twee uur en is een belevenis voor alle passagiers, welke onderweg hun ogen uitkijken, zodra zij de verschillende pittoreske dorpjes en stadjes, gestadig tuffend passeren.

De bus stopt nabij de oude tramhaven, zoals gezegd, voorheen een bloeiende en bekende vissershaven, waarvandaan de stoomboot om exact 12:00 uur, naar het grote mondaine Amsterdam zal vertrekken.

Marie zoekt snel een toilet op in een plaatselijk café, heel toepasselijk genaamd 'Havenzicht'.

Ze bestelt er een kopje thee, voordat ze enigszins opgelaten na 'n goede twintig minuten de steiger opgaat zoeken, waar de snelle stoomboot aangemeerd ligt.

Die boot is nog groter dan Marie van tevoren had gedacht.

"Jan Nieveen", staat er robuust op de spitse ranke, boeg geschilderd. Een bekende naam in die tijd.

Er komt zwarte rook uit de slanke schoorsteen achter de brug. Schijnbaar wordt het kolenvuur flink opgestookt.

De motoren draaien al enige tijd stationair, wanneer Marie ruim op tijd aan boord stapt.

Ze wordt daar verwelkomt door 'n vriendelijke conducteur, die haar vraagt welke klasse ze wil gaan reizen.

Resoluut zegt Marie dan: "De goéiekoopste". Ze wordt vervolgens naar de voorkajuit verwezen door de conducteur.

Daarna voorziet hij Marie van een deftig kaartje, zodra ze hem de fl. 1,50 heeft gegeven voor een enkele reis.

Samen met de fl. 0,50 voor de busrit, is dat totaal fl. 2,00. Toch nog een behoorlijk bedrag voor die tijd.

Het wordt zoals Marie alreeds verwachtte, een plezierige overtocht, ondanks dat de motoren krachtig, luid stampen en malen in een gestadig tempo.

De stokers zullen het wel erg warm hebben, daar achterin die machinekamer, denkt Marie nog eens..

Ze verheugt zich nu al op de ontmoeting met Piertsje, Obbe en haar neefje en nichtje.

Haar eerdere donkere gedachten, hebben heden plaats gemaakt voor hoopvolle en vrolijke gedachten, voor over een poosje, als de baby geboren zal zijn.

Ze voelt zich eigenlijk vrij, als nimmer tevoren. Ze zit nú al na te denken over een naam voor de baby.

Als het 'n jongetje wordt zal ze hem Ate noemen, naar haar vader, van wie ze oprecht houdt..

Mocht het een meisje worden dan wil ze het Rosa noemen.

Gewoon omdat ze dat een leuke naam vindt en bovendien niet te alledaags is.

Af en toe gaat ze even aan dek, om naar de eindeloze glinsterende golfslag te kijken op de Zuiderzee.

Na tweeëneenhalf uur varen, komt een zusterschip van de

Jan Nieveen, de MS Friesland, hen al tegemoet, waarna door de kapiteins een paar lange stoten stoom, met de schril klinkende stoomfluit wordt afgegeven.

Dát, dagelijks, telkenmale bij wijze van collegiale groet.

Hier op de kalme hoogte van het Enkhuizerzand, zijn beide schepen elk halverweegs na zo'n tweeënehalf uur varen.

Piertsje en Obbe zullen Marie vanmiddag af komen halen op de Ruyterkade, de Noordelijke zijde van het intussen bekende Centraal Station in Amsterdam.

Daarna zullen ze met de elektrische tram, naar de Sloterkade rijden, waar zwager Obbe met vreugd zijn hengelsportwinkel drijft in een mooi gedeelte van Amsterdam.

De tweede helft van de tocht loopt voortvarend en ook het weer blijft erg mooi hier op het water..

Marie is hoopvol en optimistisch, nu ze deze grote stap in haar nog jonge leven maakt. Doch bovenál wordt ze moeder.

Dat had ze in haar stoutste dromen nog niet kunnen vermoeden, nog maar zo kort geleden, in haar nederige rol van poetsvrouw, doch vooral in die van 'n onderdanige keukeneid, zonder enige rechten.

Als het scheepje de Oranjesluizen is gepasseerd, en het 'IJ' opstoot, doemt er plotseling een totaal nieuwe wereld op voor Marie, de struise Friezin.

Ze passeren gigantische zeeschepen, die rap gelost en geladen worden, door de vele hoge, knikkende en opverende kranen, welke grote hoeveelheden goederen torsen en verplaatsen alsof het allemaal niéts weegt.

Ze kijkt haar ogen uit daar op het Amsterdamse IJ.

Havenarbeiders bevolken kades, schepen en dokken, waar vele zeeschepen gebouwd en gerepareerd worden.

Al met al, een zeer levendig schouwspel voor iemand, welke zó van het Fryske platteland, plotseling in een totaal andere 'mondaine' wereld terecht komt.

Wát een verschil met de pittoreske boerderijen en het rustig grazende Friese stamboekvee, de altijd groene landerijen en uitgestrekte wijdse meren, door het immer traag wuivend riet omgeven.

De scheve, doch "mooi mislukte" Oldehoven-toren in groot Leeuwarden. Een onbedoeld, doch geliefd bouwwerk..

~~~

Piertsje, Obbe, Dinie en Bauke.

Ze naderen de Ruyterkade, de eindbestemming van de lijnboot. Het imposante Centraal Station, toornt hoog boven de havengebouwtjes en afgemeerde schepen uit.

Meeuwen brengen, licht gedragen door 'n straffe bries, krijsend een obade aan de passagiers, in de hoop dat er nog wat overgebleven brood opgegooid wordt.

Marie ziet staande op het dek, al een groep mensen op de kade staan. Ze herkent een slank vrouwsfiguur.

Het is Piertsje, haar oudste zuster, welke reeds uitbundig naar haar staat te zwaaien.

Als ze eenmaal afgemeerd zijn, en de passagiers de kade opstappen, komt Piertsje al op haar toe. Mariétje!, roept ze dan vreugdevol blij..

Zodra de zusters elkaar daarna stevig op de wangen hebben gekust, vraagt Marie ietwat verbaasd, waar de rest van de familie De Boer is.

Obbe past op de twee kinderen en moet sowieso in de winkel blijven, want het is nu hoogseizoen voor de sportvisserij, en dan komen er meer klanten dan normaal naar de winkel. Marie knikt begrijpend..

Ze zullen nu eerst een eind door het Station heenlopen en vervolgens op de tram stappen naar de wijk Sloten, aan de Zuid-West-kant van het beruchte Amsterdam.

Ze moeten uitkijken naar tram 23, welke hen via het Rokin en de Vijzelstraat naar de Overtoom zal voeren, waar ze dan wat later bij de Amstelveenseweg uit zullen stappen.

Vervolgens nog een klein stukje lopen, alvorens ze bij het

benedenhuis, van Piertsje en Obbe zullen aankomen. Marie is er reuze benieuwd naar allemaal.

De kinderen zullen alwel uitkijken naar hun tante Marie.

Je kunt er komen via een brug, of sneller nog, door je over te laten zetten met een roeiboort vanaf de Schinkelkade.

De tram is een regelrechte attractie voor Marie, welke zo'n elektrische wagon voor het eerst van haar leven ziet.

Een tram op electra. Hoe kan het..

Overal hoort zij geklingel van bellen van de trams, welke waarschuwen dat zij er zodadelijk aan gaan komen.

“We gaan vertrékken” lijken ze allen te roepen!

Dus ga bijtijds van de rails af, om ongelukken te vermijden.

Er staan er wel tién van die moderne trams geparkeerd op dat gigantische stationsplein grenzend aan het Damrak.

Vrij gemakkelijk vinden ze tram 23, welke na vijftien minuten de bel laat klingelen en dan vertrekt.

Het tramstel is goed gevuld. De mahonie gelakte, hardhouten zitbanken, zijn allemaal bezet.

Een paar pechvogels houden zich gelaten staande aan een lederen lus of een dikke grijs gelakte, stevige stang.

Voor het eerst ook ziet Marie nu, de oude binnenstad van het grote historische Amsterdam.

Daarvan had zij eerst alleen nog maar in de schoolboekjes gelezen, dat het de grootste, mooiste en tevens de hoofdstad van Nederland was.

Dat er wel om en nabij vijfhonderd-duizend mensen woonden van straatarm tot schatrijk.

Onvoorstelbaar en niet te vergelijken met het modeste nog landelijke Leeuwarden in rustiek Friesland.

Bij de Weteringschans gaat de tram nu hoog, schríl knar-

send door de bocht, richting het Leidse bosje, waarna de lange Overtoom volgt, richting Zuid.

Al die tijd vraagt Piertsje honderduit over Mem en Heit, en ook naar het welzijn van de andere familieleden.

Hoe of het met hen allen gaat in Leeuwarden.

Over de zwangerschap zal ze Marie vanavond wel spreken.

Dat is sowieso geen onderwerp voor in de tram, met al die gretig, gespitste oren.

Marie hoort het allemaal aan, en ze geeft slechts afgepaste korte antwoorden, terwijl gebiologeerd naar buiten kijkend.

Hoofdzakelijk omdat ze in 'n soort shocktoestand is door het fenomeen Amsterdam, dat haar mateloos fascineert, en beelden van een moderne wereld oproept.

En dit is nog maar het prille begin van het grote Amsterdamse avontuur, dat maar net begonnen is..

De aanblik van de Sint Nicolaaskerk bij het Centraal Station en 't paleis op de Dam, hebben dan alreeds een onuitwisbare eerste indruk gemaakt op Marie, die popelt om de stad snel te gaan verkennen.

Ze had deze monumentale bouwwerken, tot nu toe alleen nog maar in een oude atlas destijds op school gezien en dan hoofdzakelijk alleen nog getekende prenten of een enkele foto-afdruk met rasterpuntjes.

Ze komen dan uiteindelijk aan op de Sloterkade, waar ze een eindje omlopen, teneinde bij de winkel annex woonhuis, van Piertsje en haar man Obbe De Boer te geraken.

Zodra Piertsje de deur openzwaait, komen nicht Dinie en neef Bauke al op Marie afstormen. Dinie is al zeven en Bauke is zes doch flink voor zijn leeftijd.

Ze hebben hun tante tot op heden maar slechts een paar

keer gezien, en ze roepen dan ook uitgelaten naar Marie met de blijdschap welke alleen kinderen kunnen tonen.

“Halló tante Marietje”, roept Dinie. “Kent u mij nog wél?”

Ook Bauke roept: “U komt nu toch bij ons wonen, hè tante Marié!” Marie knikt nadrukkelijk van “Já”..

Obbe komt nu ook naar de deur gelopen en zegt hartelijk:

“Halló Marié, kom gauw binnen meid. De kóffie staat al op het vuur hoor”. Je zult wel trek hebben. Ja tóch?

Marie moet nu ook aan zwager Obbe vertellen, hoe het met de familie in Friesland is, en de reis met de boot was.

En tenslotte wat haar eerste indruk van het frivole drukke Amsterdam was op weg hiernaartoe.

Het valt Marie direct op, dat er hier in huis bijna geen Fries gesproken wordt in het gezin, vanwege het feit dat Dinie en Bauke, Algemeen Beschaafd Nederlands op school moeten spreken én ook verstaan.

Dat alles als fundament voor een eventuele vervolgopleiding, mocht dat financieel haalbaar zijn.

Het zou immers té verwarrend voor de kinderen worden, als ze nu al twee talen zouden moeten gaan leren.

Dat is allemaal heel begrijpelijk denkt Marie dadelijk, die zelf een goed stel hersens en de zachtheid heeft geërfd, van haar lieve moeder Tjitske.

De moed en vastberadenheid heeft ze kennelijk van vader Ate. Marie wordt liefdevol opgenomen in het gezin van haar zuster. Ze voelt zich hier heel welkom.

De woning en het aangrenzende winkeltje zijn niet groot.

Piertsje en Obbe blijven vanzelfsprekend in hun vertrouwslaapkamer zoals altijd..

Marie echter, gaat nu de andere kamer met haar nichtje

Dinie delen, waar zowel Dinie en Marie erg naar uitkijken..

Neef Bauke slaapt al jaren in een hoek van de woonkamer, waar 'n éénpersoons ijzeren ledikant staat, met kreunende stalen spiralen, onder een smalle, dunne prikkende stró-matras, welke verre van comfortabel is.

Marie wordt met behulp van zwager Obbe, ingeschreven bij het bevolkingsregister van Gemeente Amsterdam op het adres van Obbe en Piertsje.

Dat is verplichte kost voor iedereen, die zich in Amsterdam komt vestigen voor langere tijd.

Marie zal, tot ze gaat bevallen in het nieuwe Amsterdamse Wilhelmina Gasthuis, Piertsje zoveel mogelijk bijstaan in het huishouden, en zonódig Obbe gaan helpen in de winkel..

Voor dat doel, legt Obbe haar in de daaropvolgende weken, het een en ander uit over de hengelsport en al z'n behoeftigheden; voor in het geval dát dus.

Grote zus Piertsje werkt voor halve dagen in een wasserij, tegen een karig loontje, doch alles is meegenomen, in deze moeilijke tijd van relatieve armoede, voor een groot deel van de Amsterdamse bevolking.

Al gauw is Marie íngeburgerd en maakt ze zo af en toe uitstapjes met haar zus Piertsje naar de Dam, of Leidsestraat in de oude binnenstad. Marie geniet met volle teugen..

Op de zondagen gaan ze dikwijls naar het Vondelpark, met het hele gezin, waar het heerlijk toeven is, op de strak aangelegde gazons, veelal grenzend aan het water.

Piertsje en Marie, nemen dan een trommel belegde witte boterhammen mee, en steevast een grote fles met water aangelengde limonadesiroop, waar Obbe echter niet zo gek op is. "Das maar kinderwerk" zegt hij lachend.

Obbe heeft liever 'n glaasje oude jenever, of een dikke fles bier; das waar de meeste mannen van houden, met daarbij 'n goed gestopte pijp, of een zelfgedraaide sigaret.

Over het algemeen is Obbe tóch vooralsnog, 'n matige drinker, ook al omdat hij verantwoording voor zijn gezin en de winkel neemt, zegt hijzelf..

Daarbij laten de geringe inkomsten hier zeker niet toe, dat Obbe ver buiten zijn boekje gaat, ook al zou hij het willen.

Nu zus Marie hier is, wordt het allemaal nóg wat krapper, doch ze willen in de eerste plaats Marie verder helpen met haar leven en haar eerste onverwachte zwangerschap.

Deze twee lieve familiemensen hebben het hart op de goede plaats, vindt Marie dikwijls.

De dagen, weken, en maanden glijden vluchtig voorbij.

Marie wordt alras dikker en dikker. Begin oktober, moet ze zich echt gaan voorbereiden op de bevalling.

Buiten is het dan inmiddels al volop herfst geworden.

De bomen kleuren geelrood en verliezen darbij hun blade- ren snel. De frisse buitenlucht is erg rijk aan zuurstof, in deze tijd van het jaar. Holland op zijn mooist..

De typisch, aangename geur van gefermenteerde herfstbladeren, prikkelt de zintuigen van een ieder.

Obbe timmert in zijn vrije tijd een kinderledikantje in elkaar, dat daarna wit geverfd wordt.

Het ledikantje wordt met enig gepas en gemeet, in de kamer van Dinie en Marie gezet.

Dinie vindt het allemaal heel spannend, dat ze er gauw een neefje of een nichtje bij krijgt, welke bij haar op de kamer komt slapen. Ze glundert bij de gedachte alleen al.

Marie en Piertsje, hebben alvast wat truitjes en broekjes

gebreed en van wat oude versleten lakens, hebben ze nu heel knap een aantal luiers gemaakt.

Er is langzamerhand sprake van enige uitzet.

Wat Marie betreft, mag haar baby nu wel snel komen.

Doch eerst gaat ze evenwel nog met Piertsje naar de afdeling Sociale zaken van Amsterdam.

Dat is gevestigd in het drukke Centrum nabij de Dam.

Het is even zoeken daar, in 't nog maar pas geopende stadhuis op het Prinsenhof, aan de aloude Oudezijds Voorburgwal, in het hart van de stad.

Marie krijgt een beetje bijstand van de Gemeente Amsterdam, welke er ook voor zorgt dat ze kan gaan bevallen in het mooie Wilhelmina Gasthuis aan de Eerste Helmersstraat.

Een bekende gegoede buurt in groot Amsterdam, pal aan de Overtoom gesitueerd.

Er wordt volop gebouwd op het terrein van het ziekenhuis. Nieuwe paviljoens verrijzen gestadig.

Het is nu al een van de mooiste en modernste ziekenhuizen van Nederland, zoniet van geheel Europa.

Marie boft maar, dat zij daar naartoe gaat om te bevallen.

De samenwerking met Piertsje en Obbe, gaat nagenoeg erg voorbeeldig zonder enig probleem.

Ze zijn blij met elkaar en besluiten dan ook, dat Marie ná de bevalling langer bij hen blijft wonen'

Eventueel tot Marie zelf misschien later wellicht voor een eigen woning in aanmerking komt, of een geschikte man ontmoet, welke haar wil gaan trouwen.

Dan komt in Oktober spoedig de dag, dat Marie moet gaan bevallen. De bijbehorende symptomen kondigen zich aan.

Terwijl ze dicht tegen het avondeten nog wat zit te haken,

krijgt ze nu onverwacht stekende pijnscheuten in haar buik.

In lichte paniek roept ze Piertsje, die in de keuken met het eten bezig is en opschrikt van haar werk..

Bauke en Dinie kijken erg verschrikt naar hun tante Marie, welke nu krampachtig naar haar onderbuik grijpt.

Obbe is nu ook uit de winkel naar binnen gekomen en kijkt Piertsje aan, die te hulp is komen snellen. Het is al begonnen, lijkt het dan wel.

Terwijl Piertsje Marie gerust stelt, gaat Obbe op zoek naar een dokter, welke ná het eten nog even langs zal komen.

Natuurlijk is Marie erg nerveus. Ze is nu twintig jaar oud en haar leven neemt een geheel andere wending.

Het oude beschermde leventje, onder heit en mem's veilige vleugels is heden voorgoed afgelopen.

Ze vertrouwt echter op de "goeie Gód", ook al is Marie niet echt kerks aangelegd..

De arts welke Marie onderzoekt, zegt dat ze nog niet direct naar het ziekenhuis hoeft te gaan.

De weeën volgen elkaar nog niet regelmatig en snel genoeg op vindt hij, doch zodra zij écht, om de vijf minuten hevige weeën krijgt, mag ze wél naar de kraamkliniek, van het nieuwe Wilhelmina Gasthuis gaan.

Echter, mits er dan wél voldoende vervoer hier aanwezig is, anders mag ze nog wel wat eerder gaan.

Er is overdag voldoende vervoer in deze buurt, alhoewel het dan niét te hopen is dat het kindje 's nachts gaat komen, want dan wordt het een probleem.

In zoverre, dat Marie dan achter op de fiets bij Obbe zou moeten klimmen op de bagagedrager..

Gelukkig komt het niet zover en bepaalt het lot anders..

Reeds de volgende ochtend worden de pijnlijke weeën zó regelmatig en hevig, dat zus Piertsje niet naar het werk gaat, doch met Marie meegaat naar het ziékenhuis voor de bevalling, die zich nu aandient lijkt het.

Obbe houdt na lánng wachten, 'n taxi aan op de Amstelveenseweg en hij rijdt dan mee naar de winkel, waar Marie en Piertsje alreeds gepakt staan om haastig in te stappen.

Obbe blijft thuis om de kinderen na schooltijd op te vangen en de winkel te runnen.

Iedereen in het gezin, heeft de laatste paar dagen intensief meegeleefd met Marie.

Zus Piertsje heeft gisteren nog een korte brief naar heit en mem in Leeuwarden gestuurd, dat er spoedig 'n nieuw kleinkind aankomt met vol fris, Fries bloed.

Zou alles wel goed gaan? En zou het dan wel een meisje of een jongen gaan worden? wordt er dan door de familie in 't wijdse Friesland gedacht..

~~~

Onzeker en nerveus, maakt Marie haar entree in het W.G. Ze wordt nu ingeschreven aan de hand van de gegevens, op haar ziekenfondskaart.

Marie houdt, met een van pijn vertrokken gezicht, met beide handen haar buik vast, als er wederom een wee de kop op-steekt en ze zachtjes kreunt: "Oohh Gód, wat heb ik een píjn". Zus Piertsje houdt haar hand stevig vast..

Een aardige zuster brengt haar naar het nieuwe kraampaviljoen, dat zojuist geopend is, en zeker voor dié tijd erg modern met verloskunde in die tijd.

Dezelfde middag, terwijl zuster Piertsje niet van haar zijde wijkt, bevalt Friese Marie dan toch vrij gemakkelijk, zonder complicaties, van een kerngezonde dochter.

Een baby, welke na een aantal seconden reeds lúid verkondigt, dat ze gearriveerd is op de wereld.

Rosa heeft het eerste levenslicht gezien en zorgt, ondanks het ontbreken van een echte vader, voor grote vreugde bij de familie Brugsma.

Rosa heeft prachtige donkere haartjes, en ook 'n paar grote bruine heldere ogen.

Ze weegt zeven pond en ze is dan met haar ruime 49 centimeter lengte, een prachtige gezonde baby.

Marie is in de wolken met haar kindje, en ook zus Piertsje neemt de zojuist geboren Rosa liefdevol in haar armen.

Ze zegt: "Hallo myn leave nichtje, ik bisto muoike Piertsje."

"Hallo mijn lieve nichtje, ik ben je tante Piertsje", tegelijk haar neusje even aanrakend.

De baby trekt wel een piepklein pruilmondje, doch de eer-

ste lach is nog niet echt een feit; zij is er immers nog maar net en weet nog niets van die wijdse wereld om haar heen.

Als een paar dagen daarna, Marie en de baby gezond worden verklaard, gaan moeder Marie en dochter Rosa met een taxi terug naar de Sloterkade, waar zus Piertsje alreeds beschuit met muisjes heeft gemaakt.

Het is dan ook groot feest in het huis, waar Marie nieuw geluk met haar eigen baby heeft gevonden, vind ze elke nieuwe dag weer. Het voelt als een mirakel.

Ze wil níet meer terug naar mooi Friesland en besluit in 't grote Amsterdam te blijven wonen.

Misschien vindt ze hiér nu wel een man, welke samen met haar een gezin sticht en voor Rosa wil gaan zorgen.

Tot die tijd mag ze van Piertsje en Obbe 'in' blijven wonen, al wordt het allemaal wel een beetje krap met baby Rosa erbij. Echter daar hadden ze al op gerekend immers.

Een half jaar gaat voorbij. Rosa groeit als kool en zonder noemenswaardige problemen.

Doch dán komt er een brief van Mem uit Friesland, gericht aan Piertsje, doch is dan uiteindelijk toch bedoeld voor haar zuster Marie zelf.

Voorzichtig neemt Piertsje Marie dan apart en zegt:

"Ga eens even rustig zitten zusjelief, ik heb helaas niet zo'n goed bericht uit us Friesland ontvangen" ..

Ze zwijgt nu even, terwijl Marie haar zus met ingehouden adem ernstig aankijkt.

Dan roept Marie ongerust en ongeduldig: "Ister soms wat met Mem of Heit gebeurd, zús?!" Kom vertel óp!..

"Nee dat is het niet", zegt Piertsje zachtjes. "Er is daar iets ergs gebeurd met Lieuwe Tjepkema, de vader van Rosa.

Die jongen heeft zichzelf verzópen”, zegt ze nu met voch-
tige ogen en wat zenuwtrekjes in het gezicht.

Het is al ‘n paar weken geleden gebeurd, en het schijnt dat
hij ook ‘n korte afscheidsbrief heeft achtergelaten voor een
ieder die het lezen wil.

Hij verklaart daarin, het niet meer te kunnen verkroppen,
dat hij nu een dochter heeft, welke hij nooit zelf zal kunnen
aanschouwen en dat is onmenselijk schrijft hij..

Hij vervloekt zijn ouders, en zegt dat hij spoedig een eind
aan zijn miserabele leven zal gaan maken.

Lieuwe heeft zich eerst lam gezopen met 'n kruik jenever,
en is daarna subiet in de Bolswarder trekvaart gesprongen.
Marie barst nu in grote tranen uit.

Ze heeft ámper omgang met Lieuwe gehad, in de tijd dat zij
op de boerderij werkte, doch deze dóódstijding, heeft haar
toch als 'n bliksemstraal bij heldere hemel getroffen.

Ze probeert evenwel helder na te denken..

Lieuwe had dus tóch van haar gehouden en had haar eer-
vol willen trouwen. Lieuwe, de vader van haar kleine Rosa,
reeds dóód en begraven.

Boer Tjepkema heeft van al die ellende en spanningen, een
beroerte gekregen en zit voorlopig in een verpleegtehuis.

Hij zal nooit meer kunnen werken en een acceptabele op-
volger is er niet meer.

Hij zal de boerderij moeten gaan verkopen aan een ander.

Een vreemde. Het lieve boerensprookje is voorgoed voor-
bij voor Lieuwe’s beide ouders.

“We zijn door onze Here God zwáár gestraft”, zou moeder
Tjepkema later tegen dominee Gratema zeggen, zodra hij het
zo beproéfdde echtpaar ging bezoeken op de boerderij.

“Góds mysterieuze wegen zijn dikwijls ondoorgrondelijk”, had dominee toen troostend geantwoord.

Wat had hij anders kunnen zeggen na dit pijnlijke voorval.

Nog ‘n paar weken later, komt er weer een envelop met de post, van Mem uit Leeuwarden.

Deze keer is hij geadresseerd aan Marie zelf..

Zodra ze de envelop openmaakt, ziet ze dat er een foto in zit op briefkaartformaat. Als ze de foto uit de envelop trekt, ziet ze dat het een portret van Lieuwe is.

Even heeft ze het nu te kwaad. Tranen wellen op.

De moeder van Lieuwe heeft de foto bij Heit en Mem laten bezorgen, met een kort begeleidend briefje, waarin zij spijt betuigt over het feit dat ze Marie hebben weggestuurd.

Dat ze stekeblind zijn geweest, voor de wens van hun geliefde zoon Lieuwe, welke hen nu ontnomen is.

Of Mem nu zo vriendelijk zou willen zijn, om te zorgen dat Marie deze foto zou krijgen, opdat het kind later toch nog zou kunnen zien, wie haar echte vader in Friesland geweest is. Als laatste schrijft ze dan nog:

“Mocht het de familie Brugsma behagen, óndanks wat er toen allemaal gebeurd is, zouden wíj, de ouders van Lieuwe dan terzijnerijd een portretje van hun kleindochter mogen verkrijgen? Alstublieft, bij voorbaat, Dank U zeer”..

De hartelijke groeten van, Mevrouw Gaaitske Tjepkema-Lenstra..

~~~

Nú, bijna anderhalf jaar later, woont Marie met haar dochter Rosa, nog steeds bij haar geliefde zuster en zwager in.

Het is 1928. Nichtje Dinie is inmiddels negen jaar oud, en

neefje Bauke is acht jaar oud geworden. Beiden in goede gezondheid lijkt het wel..

Bauke zit in klas twee op de lagere school. Dinie is na de derde klas echter niet naar de vierde gegaan, doch is nu dagelijks thuis. Voorgoéd lijkt het..

Er is een afwijking in het functioneren van haar hersens gevonden, bij een algemeen onderzoek voor alle leerlingen van haar school.

Het is onvoorstelbaar, dat dit júíst, de zo ólijke en leergierige Dinie treft, midden in haar kind zijn.

Zij kan al enige tijd de lessen niet meer volgen, wegens hevig concentratiegebrek en het opgaan in haar eigen wereld, waarin zij constant glimlacht tegen personen en dingen, die er in werkelijkheid niet zijn..

Althans, voor de buitenwereld er niet zijn.

Enkele doktoren vermoeden derhalve, dat zij aan schizofrenie* lijdt. Normaliter gesproken, komt deze geestesziekte nauwelijks voor bij kinderen, doch er waren uitzonderingen. Zoals nu dan bij nichtje Dinie.

**Schizofrenie is een lastige stoornis, met dikwijls ernstige psychische en sociale gevolgen, zoals; functioneren binnen het gezinsleven en onderwijs volgen.*

Dit vernemen Piertsje en Obbe tijdens een bezoek aan de huisarts, welke op zijn beurt weer is ingelicht door 'n specialist, welke hun dochter Dinie meerdere malen heeft onderzocht, in het afgelopen schooljaar.

"Welnú", zegt dokter Reeuwijk in heldere bewoordingen:

"De verschijnselen van schizofrenie in het algemeen, zijn te verdelen in verschillende groepen":

Daar houdt hij even stil.. Vragen? Geen vragen..

Dan vervolgens: "Iemand heeft met zekerheid schizofrenie, als hij-zij mínimaal twee van de zo volgende verschijnselen heeft, en daarnáást niet goed meer kan functioneren op verstandelijk niveau".

- Wanen

Het kind is overtuigd van diverse zaken, welke niet met de werkelijkheid overeen komen. Wanen kunnen dan zowel beangstigend zijn: "iedereen is tegen mij", als "prettig".

Bijvoorbeeld: Denken dat je erg beroemd bent of een wonderkind.

- Hallucinaties

Het kind neemt vaak dingen waar, die anderen niet waarnemen. Bijvoorbeeld bij het: horen, zien, voelen, proeven, en ruiken.

Hier stopt de dokter weer even, om te vragen of Piertsje en Obbe het tot zover nog begrijpen. Ze knikken beiden van Ja.

- Negatieve symptomen

Vlak gevoelsleven, gebrek aan energie, realiteitszin, logisch en analyserend denken, alsmede motivatie.

- Onsamenhangend, chaotisch gedrag

Voor een buitenstaander is het vaak ook zéér onbegrijpelijk, wat het kind doet en waarom dan wel.

- Katatoon gedrag

Lichaamsbewegingen, alsmede lichaamstaal, welke vreemd overkomen..

Piertsje en Obbe horen schier sprakeloos toe, wat hun lieve dochter Dinie overkomen is, en vragen de dokter of er nog iets aan te doen is wellicht.

De dokter kan hen slechts wat sumiere informatie bieden.

Er is een mogelijkheid Dinie in een Jeugd-Psychiatrische in-

richting te plaatsen, voor een vooralsnog onbepaalde tijd..

Óf Dinie blijft thuis en neemt daar dagelijks, de dan tot nu toe beschikbare medicijnen, voor deze lastige geestesziekte, die qua onderzoek nog in volle gang is.

De huisdokter waarschuwt evenwel, dat het ouders soms héél erg zwaar kan gaan vallen, als ze uit ouderliefde voor de thuis-optie zullen gaan kiezen.

Het is echter niét zo moeilijk voor deze twee, een keuze te maken. Hún Dinie in een inrichting? Néé, Dát Nóóit! Dan zullen ze haar zeker gaan verliezen.

Dinie krabt de hele dag aan haar gezicht, tot bloedens toe, doch blijft regelmatig lachen tegen een volkomen onbekende lijkt het wel.

Marie vindt het ook héél erg naar, dat haar nichtje Dinie dit overkomt en daarbij ook Piertsje en Obbe.

Met Bauke is alles goed. Hij zal spoedig naar het derde jaar van de lagere school gaan. Daarna zien ze dan wel.

Bauke zit nu in een fase waarin hij, het éne moment trambestuurder wil worden en het ándere moment weer brandweerman of politieagent.

Enfin, vader Obbe oppert, dat Bauke altijd nog de zaak kan overnemen, mocht hij met verder leren niet slagen.

Dát was immers vaak alleen voor rijkeluiszontjes weggelegd. Vervolgonderwijs kostte veel geld. Dat was er gewoon niet in de arbeidersklassen.

Op een zaterdagavond, vraagt Obbe Piertsje en Marie, mee te gaan naar een café in de Jordaan.

Een goede kennis van Obbe, 'n zekere Jordanees Abraham Petiet, heeft hen daarvoor uitgenodigd. Piertsje vraagt een oudere buurvrouw een oogje in het zeil te houden thuis.

Ze geeft haar een reservesleutel, welke ze dan kan gebruiken om regelmatig even het huis binnen te lopen of met de kinderen alles nog normaal is in huis.

Het is dan de allereerste keer, dat Marie uitgaat in het grote Amsterdam tijdens de avonduren.

Piertsje vraagt Bauke wakker te blijven, en op zijn nichtje Rosa en zus Dinie te passen, omdat pappa, mamma en tante Marie een avondje uit willen gaan.

De jongen knikt instemmend.

Zodra er dan tóch nog iets mis mocht zijn, diende hij dadelijk naar de Joodse buurvrouw Meijer te lopen en haar om hulp vragen. Die weet ervan.

Bauke begrijpt onmiddellijk wat van hem verlangd wordt.

De jongen is trots op zijn opdracht.

Hij belooft plechtig, zijn best te doen. Hij voelt zich voor het eerst héél belangrijk binnen het gezin.

Hij lijkt dan ook al wat ouder dan acht in zijn hele doen en laten. Dat komt niet in de laatste plaats, door de flinke hoeveelheden eten, welke Bauke soms verorbert als Piertsje 'n beetje veel heeft gekookt.

Met name bruine bonen met spek, boerenkool met rookworst en hutspot met klapstuk, zijn favoriet bij de kleine, doch fiére Amsterdammer met het Friese bloed, die gek is op de stevige winterkost.

Hij is groot voor zijn leeftijd en al even wijs.

Die jongen, hun Bauke, zal later niét in zeven sloten tegelijk lopen, zeggen moeder Piertsje en vader Obbe ápentrots.

Rosa is gek op haar neefje én nichtje, van wie ze beiden in de loop der tijd erg is gaan houden, als waren het haar eigen kinderen. Eigenlijk voelt ze dat ook zo.

Café Het Centrum in de Nieuwe Leliestraat, was sinds jaar en dag een druk bezocht buurtcafé, waar vooral op de zaterdagen en zondagen, behoorlijk veel alcohol gedronken werd, zoals in zovele steden en dorpen in Holland.

Vooraf op zaterdagavonden, werden daar vaak in een roes héle weeklonen verzopen door roekeloze huisvaders, die na een paar borrels al, de rechte weg kwijtraakten door hun onbegrensde overmoed en drankzucht..

Ze konden geen afscheid nemen van de "jajum", *drank*, of hun "hassebassie" *borrel*, alsmede de gevoelige zang en eeuwige wals, begeleidt door een begenadigd huisaccordeonist, welke vaak vast aan een café verbonden was.

De kastelein vond het állemaal best, zolang er maar goéd doorgedronken werd in het café.

Er waren mensen welke, als ze platzak waren, alles lieten opschrijven, op de lei, tot ze aan het eind van de week weer hun loon ontvingen.

Mannen met platte petten, en een bonte zakdoek om hun hals geknoopt, walsten met vrouwen gekleed in baaie* rokken, en fluweelzachte pantoffeltjes aan derlui goed gevormde voeten, tot ze er draaierig van werden. **kleurige*.

Echter, wel tot groot genoegen van al de dansers.

Drama's, als de mannen dan laat op de avond hun woning opzochten, waar angstige echtgenoten en hun kinderen, op de komst van de vaak, totaal platzakke, stomdronken huisvaders wachtten.

Dan kon je de ruzies tot op straat horen en moest er soms een diender aan te pas komen om de boel te sussen..

Als Piertsje, Marie en Obbe het café binnenstappen, blijven ze bij de ingang staan wachten, tot die kennis van Obbe zich eventueel aandient.

Ze hoeven niet erg lang te wachten. Van achter uit het café komt een vrij tengere jongeman aangelopen, welke Obbe nu hartelijk begroet met: “Há die Ábraham”.

“Há die Óbbe en dames, ik heb achterin een mooi tafeltje vrij gehouden”, zegt hij dan bijna triomfantelijk.

“En dat was nog moéilijk zat”, vervolgt hij. “Zaterdagavond is het altijd hárdstikke druk hier”.

Het café was niet écht groot. De eigenaar had destijds voor de keuze gestaan om, óf een biljarttafel te laten plaatsen, óf een kleine hardhouten dansvloer.

Die dansvloer zou zeker meer geld gaan opbrengen dan dat grote biljart, dat uiteindelijk maar veel ruimte in beslag zou nemen, dacht hij toen terecht.

Het bleek achteraf een goede beslissing van die kastelein. Abraham Petiet trekt zijn bovenlip op, als hij charmant probeert te lachen naar Marie.

Dat doet hij wel enigszins geforceerd en onzeker.

Hij heeft gróte, wat gelige tanden en een jongensachtig gezicht, ondanks het feit, dat hij toch al aardig dicht bij de vijfentwintig in de buurt komt, niet ècht jong meer in die tijd.

Een sluike donkerblonde lok, glimmend van de brilliantine, valt vanonder zijn geruite pet, schuin over zijn vrij hoge voorhoofd, waar kleine zweetdruppeltjes massaal oppaarden in een regelmatig patroon.

Dit is de eerste keer, dat hij de hele familie heeft uitgenodigd. Doch wel met een vooropgezet doel.

Abraham heeft Marie wel vaker gezien als hij wat kocht in